

A NYÁR HALOTTJAI.

Góthné Kertész Ella. — Sugár Károly.

Fővárosi színészetünknek két olyan jelese költözött el a nyári hónapok csendjében, akiket a közönség régóta becsülésébe és szeretetébe fogadott. A közönség kegye ezúttal találkozott a kritika elismerésével: mind a két művész ritka odaadással és kimagasló tehetséggel szolgálta hivatását.

Góthné a negyvenéves Vígszínházban harminc éven át szerepelt a játékrend első vonalában, alakja szinte egybeforrt ennek az intézetnek történetével és szellemével. Ifjú éveiben a divatos hatásdrámák, kivált a Bernstein-féle idegvesztő színművek hősnőivel volt tartós sikere, nem annyira benső szenvedéllyel, mint inkább eszes fölényvel formálta meg alakításait, főleg pedig kitűnő stílusérzéssel, hiszen ezek a számító bravúrdrámák maguk is elsősorban a színészi körületekre és biztosságra építettek. Ebben tehetsége szerencsésen találkozott férjének művészi irányával: mindketten a színészi maestia irányában haladtak. Együtt érkeztek el pályájukon a második területre is: a vígjátéki könnyed, fordulatos, de a réalitás talajába is gyökeret bocsátó színjátzására. *Góthné* otthonossága, friss szelleme, okossága itt hozta meg legizesebb gyümölcseit. Ez a szerepterület a Vígszínház munkájában szinte kifogyhatatlan lehetőségekkel biztatta s elköltöztével érzékenyen fogja nélkülözni egyik legrátermettebb betöltőjét.

Sugár Károly a Nemzeti Színház háború utáni művészi munkavégzésének erős, eredeti oszlopává magasodott. Egyéniséget, sajátos ízt és színt hozott a színpadra, még a legparányibb epizódban is, — néha ép ott leginkább. Volt benne valami démoni elem, az elesettségnak, elferdültségnak különös varázsa, mondhatni: páthosza. Vezetőszerephez ritkábban jutott, éppen, mert az egyéniségéhez tökéletesen találó feladat ebben aránylag ritka. De ha akadt ilyen, egyszeriben felmagasodott, mint az utóbbi évek során feledhetetlen Mavrier-jában. Legtökéletesebb művészi alkotása Calibanja volt: nem színészi fontolgtatás műve, hanem a leghiánytalanabb azonosulásé; színészi ösztön és képzelet páratlan diadala. Zilahy *Zenebohóca*iban a nagyálmú kisemberről vésett belénk maradó képet Pehely úr alakjával. A *Nóra* kisiklott életű Krogstadtja hitelesebb művészi igazsággal talán soha meg nem szólalt. A legutóbbi színházi idény pedig olyan kivételes (sajnos, kevésszer ismétlődő) alkalmat nyújtott neki, amikor legegyénibb képességeinek valóban gyökeréig áthatott: az *Athéni Timon* toprongyos cinikusával, Apemantusszal, a hedonizmusból és világmegvetésből összeszőtt contra-filozófia mélyeit tárta fel megdöbbenő erővel. Művésze ezzel valóban a beteljesülés küszöbére érkezett el; fájdalom, ezt a küszöböt átlépnie már meg nem adatott.

Szabados Béla.

1867—1936.

A «Magyar Hiszekegy» szerzője elköltözött az élők sorából. A szép dallamot, mely szárnyat adott a magasztos imának, ismeri minden magyar ember, de azt hisszük sokan akadnak, akik nem tudták, hogy Szabados Béla a szerzője. Ez a név sohasem forgott túl sokat a nagy nyilvánosság előtt, bár mind zeneszerzői, mind pedagógiai munkássága nagy termékenységet és hivatottságot mutatott. A múlt század legvégén, mint színpadi zeneszerző tűnik fel, akinek operettjeit, daljátékait egymásután mutatják be a fővárosi dalszínházai. Majd Szendy Árpáddal, mint társszerzővel, írja meg «Mária» című első operáját. «A bolond» c. zenés legendája Rákosi Jenő szövegével ugyancsak az Opera színpadára kerül; két év

előtt az Operaház jubileuma alkalmával nagy sikerrel újították fel egy szép részletét. Tankönyvei, többi szerzeményei is túlnyomóan a vokális zene területére szorítóknak. Irt férfikarokat, dalokat; utóbbiak közül sok nagy népszerűsége emelkedett. A kitűnő énekpedagógus itt érvényesíthette sokoldalú tudását és tapasztalatát. Négy évtizeden át tanított a Zene-művészeti Főiskola énektanszakán s így a magyar énekesek tekintélyes gárdája vallotta Őt büszkén mesterének. 1927 óta mint a Nemzeti Zenede főigazgatója, továbbá mint a Rádió zenei tanácsadója még nagyobb mértékben nyúlhatott bele irányítólag a magyar zenei életbe. Nevét beírta a magyar zeneművészet könyvébe, a kitűnő pedagógus emlékezetét pedig híven őrzi hálás tanítványainak nagy serege.

Prahács Margit.

S Z I N H Á Z.

Sátoros király.

Szántó György történelmi színműve a Nemzeti Színházban.

Dramáiról kezében nincs hajlékonyabb anyag a történelemnél; ha a maga felfogásának keres tükröt benne, bizonytalannal meg is találja. Szántó György a kelet s nyugat felé egy szerre tekintő magyarság jelképi hőst Szent István dinasztiajának abban a sarjában találja meg, kinek ereibe kun vér is került: IV. Lászlóban. Erősen eszményítve, tragikai méltóságra kívánja emelni a magyar középkornak ezt a nyughatatlan uralkodóját, de inkább csak kívánja, semmint valóban képes is rá. Mert miért, helyesebben mi ellen küzd az ő Kun Lászlója? Az apostoli királyi hagyomány ellen. Hol ehhez, hol ahhoz szit, nomád ábrándok fűtik, büszke

arra, amit szemére vetnek, hogy: a templomos királyok nyomdokában újra sátoros királlyá szeretne lenni. A dráma megindítása még ígér valamit a «tétel» felállításával, de a továbbiak belevesznek az emberi sorsfedezetnélküli dialektikába s valami tétova misztikumba. Egyre arról hallunk, hogy a fiatal népvezérből árad a sugallatos erő, állítólag még idegen származású feleségét is magával sodorja barbár ábrándjaiba, de a drámából inkább azt látjuk, hogy hovatovább mindenkinek bizalmát eljártssza s a végén már csak egy borgözös képzelgőt küldenek benne a másvilágra. Amiben az író tragédiát szimatol, abból a kezében nem lesz egyéb «turáni» ihletésű vezércikk igen kevéssé meggyőző illusztrációjánál. Szereplői nemhogy egyéni, de még bármiféle emberi arcélhez sem jut-

nak, képtelenek helytállni önmagukért, annyira csak fogalmak s még hozzá meglehetősen zavaros fogalmak hordozóiul lettek világra. Szántó Györgynek regényeit is valami sokatmarkolás, kevesetfogás jellemzi, a drámai alakítóerő tökéletes hiánya; csoda-e, ha a színpad olyan kevésbé biztos talaj rá nézve? Úgy megyünk el a színházból, mint valami mai, korszerű «napimádó» gyülekezet hitterjesztő gyűléséből: szavakkal bőségesen ellátva, gondolatokkal annál szűkmarkúbban.

A Nemzeti Színház egész erejét latbavetette, hogy pasztikát adjon ennek a jellegzetes, sík alapra felvázolt «távlati» rajznak. Németh Antal rendezése egyre azon van, hogy színpadi képeiben ezek a mélynek és jelentősnek szánt távlatok mintegy tapinthatókká váljanak. A színészek is elvi rendeltetésükön felül szeretnének egyéni érdekességre is emelkedni. A főszereplő, Timár József, kivált a dráma első felében le is köti a figyelmet lelkes, az etnográfiai vonások finom és tartózkodó belevegyítésével fűszerezett játékával. De már bukásának tragikái hitelt szereznie reménytelen törekvés; itt — mi egyebet tehetne? — megismétli Juranosuké tivornyázását a *Roninok kincséből*. Anjou Izabella királynét az új tag, Eszenyi Olga játszotta. Nincs ennek a szerepnek igazi vívőereje, bajos is belőle megítélni a fiatal színésznő képességeit. Beszédje kifogástalan, ez nagy erény. Mozdulataiban egy kissé túlságosan felöltik valami megrögzött kézjáték: az ökölbesorított kezek izgatott rázogatása. S mintha az arc kifejezése sem alkalmazkodnék eléggé az érzelmek változásához. Táray Kézai Simonja erőteljes középkori arckép. A többiek inkább csak hatásos jellemzőkkel jellemeznek, szerepükben egyébre alig is kínálkozik alkalom.

Varga Mátyás díszletei mutatóság,

kivált a trónterem. Kísérőzene is készült a drámához, ez Tóth Dénes munkája, talán kun motívumokat akar éreztetni, a cintányérokat mindenesetre pogányul megdolgoztatja.

Fiam, a miniszter úr!

André Birabeau vígjátéka a Vigaszínházban.

Ha Franciaországban a politika aggasztó szakadékok szélén támo-lyog, a vígjátékirók egyszeriben elemükbe kerülnek; sehol olyan kedves konfidenciával nem játszadoznak tekét bombákkal és gránátokkal, mint a «gaulois» szellem területén. Birabeau, könnyű színpadi művek és — enyhén szólva — sikamlós regények írója, most szintén ilyen anteuszi erőre kapott, hogy a radikális politika térhódítása már-már égszakadással, földindulással fenyeget.

Kanyarít egy nagyon átlátszó, nagyon igénytelen felépítésű történetet a korszerű miniszterről, kit becsvágyó mamája ültet be — malgré lui — a bársonyszékbe s aki a közvetlen szolgálatára rendelt hivatali altisztben a tulajdon apjával kerül szembe. «Nagy jelenetek» nem lesznek a furcsa helyzetből, de igenis lesznek csinos «kis jelenetek», amik a hatalom parvenüjét kibillentik politikai pályájából, az altiszt — a lelkinyugalom és elvi lustaság föl-kentjét — viszont mártír dicsfényhez és ennek fejében hatalomhoz juttatják — a szent demokrácia áldásától kisérve. Minden jelenet egy-egy torzkép, de ennek a műfajnak — úgylátszik — mégis csak a franciák értik legjobban a nyitját: alighanem az a titkuk, hogy sohasem nagy-képűsködnek, megvan bennük a köz-helyek új meg új felfedezésének, játékos kedvű elővillantásának bá-torsága. S az eredmény? Közhelyeik-vel valóban bírnak újat mondani, akárhányszor elevenbeavágóbbat,

mint a színpad verejtékes mesterkedői. Ebben a darabban is szinte minden fordulat megteszi a magáét, s a kedves hangnemű gonoszkodás mellett még az emberi szív is akárhányszor megleli a maga szavát.

A Vigszínház rég nem nyujtott ilyen tiszta stílusú tolmácsolást. Tarnay Ernő rendezése remekel a csattanóknak finoman tartózkodó s épp ezért hatásos kizsákmányolásában. A művészgárda is e tekintetben teljes megértéssel támogatja. Kabos Gyula ezúttal szerencsésen szakít a híres «akadozás»-aiból előcsiholt, már-már gépiességgel fenyegető hatás kereséssel: mesterkéletlenül, elmélyülve, őszinte lélekkel alakít. Fedák Sárinak is szemlátomást jót tesz a nem «személyi adottságaira» épített szerep: dekoratív külsőségek helyett feladatának valóban magvát bontogatja ki; talán csak legelső jelenetét zavarta a régi Fedák-stílus pettyegő beszédmodora. Dénes György nemcsak jólvasalt, hanem mozgásban is valóban elegáns ifjú miniszter, megint megmutatta, hogy könnyed vigjátékokban van igazán helyén, nem híg és olcsó operettekben. Ajtay Anndor meleg egyéniségű, higgadt játéku, kellemes színész. Tolnay Klári biztatóan fejlődik, Perczel Zitának is egyre sűrűbbek a színpadi számítás alól felszabaduló percei. A jól pergő fordítás Vaszary János munkája.

A virágzó asszony.

Denys Amiel vigjátéka a Pesti Színházban.

Valóban vigjáték, a jó francia hagyomány értelmében, nem száguldó ütemű helyzetkergetés, nem bohózatnál is alacsonyabb bohóckodás.

Közeli rokonságot tart tárgyában is az «asszony»-problémás balzaci, flauberti irodalmi örökséggel, csak a színezése, a környezetrajza s a hangja új és korszerű. Pedig senkisésem sza-

ladgál a színpadon pizsamában vagy fürdődresszben, sőt — szinte hihetetlen! — még a telefonkagylót sem emeli fel senki. Párbeszédék folynak, néha hosszan és kényelmesen, de a szavak mögött emberi érzések, multak és sorsok lappanganak és szövődnek, sohasem mondanak ki semmit brutális «hatásossággal», néha éppen az elhallgatott szóknak van a legnagyobb erjesztőereje, amikor pedig a színpadi megszokás a «nagy jelenetet» írná elő, akkor a szereplők mintegy kiszabadítják magukat ennek kényszere alól, maguk vágnak elébe a lelki lelepleződések olcsó szenzációinak, mintegy farkasszemet néznek a végzetükkel.

Anya és leánya között támad lelki és érzelmi összeütközés, eléggé kényes területen folyik a küzdelem, mégsem lesz belőle semmiféle «túlfűtött» erotikájú bujósdi, ezek az emberek alapjában világosfejű franciák, mindig marad bennük annyi lélekjelenlét, amennyi a leghomályosabb ösztönéleti mozzanatok egészséges racionalizálásához szükséges

Valamelyest Géraldyra emlékeztet a színpadi egyszerűségnek és diszkréciónak ez a rokszenvenes bátorsága; bár Amiel az élet realitásai terén valamivel körültekintőbb és kézzelfoghatóbb az inkább légüres térben kísérletező költő-drámaírónál. Hanem azért neki is van lírája, csendes, hivalkodás nélküli, meleg rezignációjú lírája.

Ez vonul végig a mintaszerűen finom és átértzett előadáson is. Az árnyalatos, gazdag — jobbára «fedett» — színekkel dolgozó színpadi beszédnek egyik legnagyobb mestere Makay Margit, s ezúttal méltónak bizonyul hozzá Muráti Lili is, nagy öröm látni, hogy ez a tehetséges fiatal színésznő mennyit haladt az «elhagyás művészetében»; itt valóban nehéz feladatot old meg tökéletesen: a «modern» leányt formálja meg, szinte minden olyan külsőséges eszköz elvetésével

amit a közhiedelem a «modernség» elengedhetetlen járulékanak tart. Ráday Imre is nagyot nő bensőséges, éppen tartózkodásával megnyerő és lebilincselő alakításában. Hármójuk jelenetei után most elmarad a szokásos «távozási taps»; ehelyett a megilletődés feszült csendje beszél a nézőtér együttlérzéséről. Beregi Oszkár jó vonásokkal rajzolja meg az érzelmi botfűléség bajnokát, a férjet. Tassy Mária kellemes mozgása, bárszonyos beszéde, az első felvonás fiataljai között pedig Gellért Endre könnyedsége szintén jól szolgálja az előadás stílusát, melyet Hegedüs Tibor avatott rendezése szab meg s amelyhez Harsányi Zsolt fordítása is biztos alapot szolgáltat.

Hölgyek és urak.

Vaszary János vígjátéka a Magyar Színházban.

Nemrég tartották meg ezen a színpadon a szerző megelőző darabjának századik előadását. A *Házasság* című csoportos torzképpel érte el ezt a sikert, nem túlságosan előkelő eszközökkel, de tagadhatatlanul friss leleménnyel, itt-ott az írói lényegre-tapintás valódi képességével.

Most megint ú. n. társadalmi szatírával jelentkezik, ahogy maga mondja: «egy egyszerű történet kapcsán valósággal kifordít egy úri társaságot, mint egy kesztyűt».

Csakhogy «egyszerű történet»-e ezúttal amely átlátszóan mesterkedő, épp oly lapos is, három felvonásra kitégítva gyötrelmesen egyhangú, a kesztyű kifordítása észre is alig vevődik, inkább az a benyomásunk, hogy egy már kifordított kesztyűben okvetetlenkedik órákhosszat a — kesztyűtágító.

Az az «úri társaság» pedig, me-

lyet itt mutogat, a becsteléneknek, erkölcssteleneknek, testi-lelki fekélyeseknek valódi mintagyűjteménye. S még ha nyomorékságaik mögül valami lélektani fedezet villanna elő! De csak üres, kiterjedés nélküli kívágatok ezek, olcsó színpadi szándékok szolgálatában. Valami csekély finomság és ítélőerő csak a társaság «homályos multú» tagjaiban, az egykori lokálhölgyben, a szemérmetlen primadonnában, meg a zsaroló zugujságíróban fészkel, a többiek, «hölgyek és urak», születési, hivatali és pénzarisztokraták, a tekintély és becület lovagjai, csak úgy árasztják magukból a rothadtság illatfelhőjét.

S ami a leglehangolóbb: a szerző, az elszánt szatíraíró, egyre abba a gyanuba keveredik, hogy alapjában egy kicsit még hálás is azoknak a közönségességeknek, amik ellen állítólag ostort ragad. Inkább színpadi szövetségést lát bennük, semmint morális ellenfelet. Nyers hatásokkal kólintja főbe a közönséget, állandóan a «gyengébbek kedvéért» magyarázgat, ami már úgyis rikitóan világos, azt még külön szájba is rágja, ami a bárdolatlanságig szókimondó, azt még alá is húzogatja.

A rendező munkáját is ő maga látta el, olcsó hangosságra csábítva az előadókat. Színészileg különben sincs itt valamitérő feladat. Van az együttesben néhány kitűnő tehetség, valamennyi a tulajdon mértéke alá olcsósítva; méltatlanság volna játékkukról ez alkalommal szólni. Vaszary Piroska különösen méltó minden szájalomra visszataszító szerepében. Mégis emeljük ki Péchy Blanka néhány nemesebb másodpercét, Senyney Vera szép beszédét és Szász Lili diszkrét humorát.

Rédey Tivadar.